

Д.Д. ПЛИНОКОС, аспірант, КНТУ, Кіровоград

ПРІОРИТЕТИ ЗДІЙСНЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВНЗ УКРАЇНИ З ВРАХУВАННЯМ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ

В статті досліджено перспективи здійснення Україною освітньої діяльності на міжнародному ринку освітніх послуг, з урахуванням рівня розвитку України та її місця в глобальних рейтингах конкурентоспроможності та рівня людського розвитку.

The article explored the prospects of Ukraine educational activities in the international market of educational services, taking into account the level of development of Ukraine and its place in global rankings of competitiveness and the level of human development.

Ключові слова: освіта, світовий ринок освітніх послуг, іноземні студенти, система вищої освіти, індекс людського розвитку, глобальна конкурентоспроможність.

Вступ. В умовах подальшої глобалізації світової економіки перспективи діяльності на світовому ринку повинні бути оцінені з врахуванням, поточного стану країни в сучасному світі. Особливу увагу слід звернути при виборі пріоритетів розвитку в сфері надання високотехнологічних, інноваційних послуг. Реалізація потенціалу України в сфері надання освітніх послуг потребує чіткого визначення споживачів такого роду послуг в світі.

Постановка задачі. Проаналізувати сучасний стан України в глобальних рейтингах країн, визначити основні країни, постачальники іноземних студентів в Україні, надати рекомендації щодо пріоритетів діяльності України на міжнародному ринку освітніх послуг.

Методологія. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розбудови системи вищої освіти, наданні освітніх послуг, вивчення закордонного досвіду в цьому напрямі, а також питання фінансування освіти, надання освітніх послуг та підготовки конкурентоспроможних кадрів знайшли відображення у працях багатьох науковців, зокрема: Грішнова О.А., Долішній М.І., Зінов'єв І.Ф., Кратт О. А., Левченко О.М., Оболенська Т.Є., Огаренко В.М., Слоква М. Г., Савельєв Є.В., Салига С.Я. та ін.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. При всебічному вивченні науковцями питання надання освітніх послуг навчальними закладами, їх якості, питання навчання іноземних студентів та відповідна діяльність ВНЗ розглядається поверхнево та потребує подальшого вивчення та дослідження.

Результати дослідження. Відповідність вимогам сучасного світу потребує від України знаходження пріоритетів розвитку, які б дозволили бути представленою нашої країні на світовому ринку товарів і послуг. В структурі експорту провідних країн світу все більшу роль відіграє надання послуг на міжнародному ринку, зокрема високоінтелектуальних, з високим рівнем інноваційної складової. Однією з таких послуг є надання освітніх послуг іноземним громадянам. Україна має певний досвід роботи в цій галузі світового господарства та неабиякий потенціал для реалізації на світовому ринку.

Надання освітніх послуг іноземним громадянам має складний характер і потребує комплексного підходу при визначенні як пріоритетів розвитку, так і можливих країн постачальників майбутніх абітурієнтів з числа іноземних громадян. При вивченні зазначеного питання, потрібно зауважити, що першочергове суперництво відбувається на міжнародному ринку, тому перш за все слід звернутися до глобальних показників, за якими можливо визначити, потенційні країни постачальники студентів.

Для розгляду візьмемо глобальні звіти, які нададуть уявлення про місце України в світі. Це звіт про глобальну конкурентоспроможність та індекс людського розвитку.

Слід зазначити, що в індексі глобальної конкурентоспроможності нас цікавить як загальне місце України в рейтингу, так і окремі показники. Відповідно до «Звіту про глобальну конкурентоспроможність у 2009 -2010 рр.», Україна зайняла 82 місце, значно послабивши свої позиції відповідно до минулих років. 72-е місце в 2009, 73-е в 2008. Не зважаючи на значне зниження основних показників, таких як інституціональні проблеми, макроекономічна нестабільність та ін.. в показниках пов'язаних з вищою освітою та підвищенню кваліфікацій в Україні спостерігається відносна стабільність в 2009/10 Україна займає доволі високе 46 місце серед 133 країн.[1]

І хоча в загальному рейтингу нас обійшли такі країни традиційні постачальники студентів як - Марокко, Єгипет, В'єтнам, Індія, Туреччина, Азербайджан, Китай, Росія, та стосовно вищої освіти Україна має значно кращі результати ніж у цих країнах. А такі країни як Туніс, Йорданія, Малайзія мають і кращу конкурентоспроможність і кращі показники по вищій освіті, тому поступово Туніс, Йорданія і Малайзія будуть скорочувати кількість студентів в нашій країні (табл. 1).

Таблиця 1 – Показники кількості іноземних студентів направлених на

навчання в Україну та рейтинги конкурентоспроможності [1], [2]

Країна	Кількість студентів направлених в Україну	Загальне місце в рейтингу конкурентоспроможності	Рейтинг вищої освіти в країні
Україна	-	82	46
Китай	6696	29	61
Росія	4613	63	51
Туркменістан	2785	н/д	н/д
Йорданія	2563	50	42
Індія	2318	49	66
Сирія	2089	94	104
Іран	2036	н/д	н/д
Нігерія	1423	99	113
Туреччина	1415	61	73
Малайзія	1340	24	41
В'єтнам	1146	75	92
Марокко	1028	73	99
Азербайджан	989	51	72
Туніс	841	40	32

Зазначені тенденції поступового падіння в рейтингу конкурентоспроможності негативно відображаються на привабливості системи освіти країни в цілому. При цьому довготривале реформування системи освіти України зменшує її привабливість для іноземних студентів.

Слід відмітити, що країни лідери за індексом глобальної конкурентоспроможності є незмінними вже декілька років, і система освіти цих країн є показовою та найбільш привабливою для студентів з різних країн.

Другий важливий показник – це індекс людського розвитку, що представляється Програмою розвитку ООН (ПРООН). Найбільший інтерес для нас становить узагальнююча таблиця індексу людського розвитку (ІЛР). Показники цього індексу цікаві для нас в цілому, тому що іноземні студенти поїдуть навчатися в країни, де рівень розвитку є вищим ніж у них на батьківщині. При цьому рівень розвитку країни реципієнта повинен, на нашу думку, бути не занадто високим, тому що різниця в певних показниках таких, як показник ВВП на душу населення, або охоплення середньою та вищою освітою населення можуть негативно відобразитись на «успішності» такого роду мобільності для студента. Період адаптації для іноземного громадянина є досить важким, а якщо при цьому відчувається занадто велика різниця між розвитком суспільства це може стати перешкодою при адаптації.

Щодо країн з високим рівнем людського розвитку поїздка в іншу країну для здобуття вищої освіти, яка є менш розвинутою, і має менший показник індексу людського розвитку можлива тільки при прикордонних міграціях, в разі наявності великої діаспори чи общини на території іншої країни, та такі

переміщення є менш привабливими для більшості студентів. На нашу думку світові потоки студентів будуть і надалі спрямовуватися від країн з більш низьким рівнем розвитку до більш розвинених країн.

На сьогоднішній день Україна знаходиться на 85 місці серед 182 країн за рівнем людського розвитку і також послабила свої позиції щодо попереднього року (76 місце в 2008/09). Тому визначивши найближчих сусідів за рейтингом, ми зможемо спрогнозувати вірогідні країни постачальники студентів, та ті країни що скоротять в майбутньому кількість студентів, що будуть прибувати на навчання до України.[3]

Так, такі країни, як Росія (71 місце за рівнем людського розвитку), Білорусь (68), Польща (41), Ліван (83), Туреччина (79), Малайзія (66), Казахстан (82) будуть скорочувати кількість студентів що будуть їхати в Україну, ці країни знаходяться в групі країн з високим рівнем людського розвитку та випереджають Україну. З боку цих країн може бути зацікавленість в'їзду в нашу країну із-зі наявної великої діаспори та з метою заощадження коштів на навчання це зокрема Росія, Білорусь. Велика кількість студентів в Україні з цих країн зумовлена попереднім вищим рівнем в рейтингу України, коли такі країни як Казахстан, Туреччина, Ліван ще лише наздоганяли Україну.[3]

На нашу думку слід звернути увагу на країни з групи т.з середнім рівнем розвитку, куди входить Україна. Слід зазначити, що Україна поки що очолює цю групу (85 місце), тому такі країни як Китай (92 місце), Індія (134), Пакистан (141), Йорданія (96), Іран (88), Алжир (104), Марокко (130), Туніс (98), Туркменістан (109), Нігерія (158) будуть і надалі залишатися постачальниками студентів в Україну.[3] Але слід сказати, що значне падіння індексу людського розвитку має більш ніж негативний вплив на освітні міграції. Такі країни, як Азербайджан, Китай, Йорданія, Туніс впритул наближаються до України, і тому зацікавленість в освіті для своїх громадян з боку цих країн буде зменшуватися, а в разі подальшого падіння України (або стрімкого розвитку цих країн) зникне повністю. Зважаючи на високий рівень розвитку систем вищої освіти та високі показники рівня людського розвитку таких країн постачальників студентів, як Малайзія, Йорданія інтерес до освіти в Україні зменшиться. Можлива втрата також студентів з Тунісу, зважаючи на високий рівень розвитку вищої освіти та гарні показники за рівнем людського розвитку.

Перспективними залишаються ті країни, які знадяться за першою сотнею в рейтингу людського розвитку, а саме Алжир, Сирія, Туркменістан, Молдова,

Узбекистан, Таджикистан, Єгипет, Марокко, Індія, Пакистан, Бангладеш, Гана, Судан, Уганда, Камерун, Конго, Нігерія. Саме на ці країни повинно бути спрямована увага ВНЗ та українських офіційних органів при проведенні рекламних акцій, щодо навчання в Україні. Але подальше падіння індексу людського розвитку в Україні призведе до втрати потенційних постачальників студентів, та не дозволить займатися освітньою діяльністю в великих масштабах.

Висновки. Таким чином, ми можемо зазначити, що рівень розвитку вищої освіти в Україні є доволі високим та конкурентоспроможним в світі. Вихід та утвердження на світовому ринку освітніх послуг є доволі реальним, враховуючи досвід надання освітніх послуг та привабливе географічне становище України. Але можливі негативні наслідки в цьому процесі пов'язані з нестабільною внутрішньою ситуацією, падінням макроекономічних показників, і як наслідок падіння рівня ВВП на душу населення. Все це не сприяє рівню людського розвитку в країні, веде до втрати конкурентоспроможності, і як наслідок погіршує перспективи розвитку освітньої діяльності для українських ВНЗ. Можна виділити групу країн, які значно зменшать кількість студентів в Україні – це Йорданія, Малайзія, можливо Туніс, Ліван, Іран, Китай. Зусилля ВНЗ повинні бути спрямовані на залучення студентів з країн, які мають нижчий рівень розвитку, ніж в Україні - це країни Середньої Азії, деякі країни Близького Сходу. Основну увагу слід направити на країни Африки, які є перспективним ринком для українських освітніх послуг. При цьому орієнтуватися слід вже не стільки на розвинену північну частину Африки, а на країни західної та центральної Африки.

Список літератури: 1. The Global Competitiveness Report 2009-2010/[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.weforum.org/pdf/GCR09/GCR20092010fullrankings.pdf> 2. Про освіту в Україні/[Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.mavu.net.ua/Edu/> 3. Human Development Report 2009/ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2009_EN_Complete.pdf

Подано до редакції 15.03.2010